

KARINCA
HUZURA
VARINCA

DURSUN GÜRLEK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ YERİNE / 11
BİR HATTATIN MEZAR TAŞI / 13
KİTAP BASILMAZ TAB' EDİLİR / 13
GÜL GİBİ CAMİ / 15
İSTANBUL'UN ÜÇ DÜŞMANI / 16
SAĞLIĞIN ESASI / 18
YAVUZ SULTAN SELİM'İN KAFTANI / 19
SADİ DİYOR Kİ... / 20
KALEM AĞLAR KİTAP GÜLER / 20
"ŞEHİDİN BABASI" / 22
PADIŞAHIN BÜTÜN SERVETİ / 23
İLK İSLÂM ÜNİVERSİTESİ / 24
FÂTİH HÂKİMİN HUZURUNDA / 24
HAYAT FÂNİ ÖLÜM ÂNİ / 25
SUS MENHUS / 27
HAYAT DÜSTURU / 28
BÖYLE SORUYA BÖYLE CEVAP / 28
KARINCA HUZURA VARINCA / 29
TAVUĞUN KURSAĞINDA YEM YOKSA... / 31
DEPREM VE ÖKÜZ / 31
BEKRİ MUSTAFA'NIN DARBESİ / 32
ŞİRRET KADIN HAYRİYE / 33
MOĞOLLARIN KİTAP KATLİÂMI / 34
VALİ DEĞİL CANI / 35
KİTAP ZİYARETÇİLERİ / 35
AHMET CEVDET PAŞA'NIN SEVİNCİ / 36
MUALLİM NACİ / 38
ŞUBAT MATEMİ / 41
ÇİLE / 42
İSTANBUL'U KIRLETENLER / 42
"AVRUPA'DA NE KÖRDÜM" / 43
İŞTE TÜRK MÜSLÜMANLIĞI / 44
ALTMİŞ ÜÇ / 45
İKİ ZARİF HİCVİYE / 47
ÖKÜZ MEHMET PAŞA / 47
AHMED YESEVİ VE GAJGAJ DEDE / 49
AĞIRLIK VEREN HAFİF ADAMLAR / 50

MEKKE'DEN YÜKSELEN SES / 50
BİSMARK'IN PEYGAMBER HAYRANLIĞI / 51
BİR RÜYA Kİ... / 53
OSMAN GAZİ'NİN VASIYETİ / 53
PADİŞAH MI BÜYÜK ÖĞRETMEN Mİ? / 54
PASKAL DİYOR Kİ... / 55
YAVUZ'A PEYGAMBER SELÂMI / 56
DENİZ ÜSTÜNDE YAPILAN CAMİ / 58
OSMAN YÜKSEL SERDENGEÇTİ / 60
DAR PANTOLON / 65
OSMANLI MÂBETLERİ / 69
ESKİ KİTAPLARDA ZELZELE BAHİSLERİ / 71
KİTAP BEKÇİLERİ / 72
EKSİK CİLTLER / 73
UYU EY KİTAP UYU / 74
CÂHİZ VE KİTAP / 75
ŞEHİR ZORBALARI / 75
KALEMİN GÜCÜ / 79
PARİS SEMALARINI ÇINLATAN TEKBİR / 79
YAHYA KEMAL'İN PİLAVI / 81
TERAVİHİ BİLMİYEN YAZAR / 82
İNSANLAR SÜRÜ DEĞİLDİR / 83
ZİYA PAŞA'NIN ENGİZİSYON TARİHİ / 83
“BİR ROMAN GİBİ” / 84
ABDULLAH CEVDET / 85
SADAKA TAŞLARI / 86
DÜNYA BU / 87
MAKBULE LEMAN HANIM / 88
ALLAH ALLAH!... / 92
PİYER LOTİ VE EZAN / 94
“TANRI ULUDUR” / 95
HOŞ SADA / 96
KASTAMONULU HASAN HİLMİ EFENDİ / 97
YİRMİYEDİ MAYIS İHTİLALİ VE CEMAL GÜRSEL / 99
SAFAHAT VE TEFSİR / 100
MESNEVİ'NİN BAŞINA GELENLER / 101
BİR ÇEKİ ODUN / 102
PİSBOĞAZIN ORUCU / 103
YILBAŞI DÜŞÜNCELERİ / 103
CİMRİLİK / 106
YAKUB ALEYHİSSELAM İLE AZRAİL'İN KISSASI / 107
İSTANBUL EFENDİSİ / 108

KEDİLİ KÜTÜPHANE /	109
ALİ EMİRİ EFENDİ’NİN VEFATI /	111
MUALLİM CEVDET’İN VEFASI /	113
YEDİ SEKİZ HASAN PAŞA /	114
HAFİZ OSMAN’IN “VAV”I /	115
ENVER PAŞA’NIN HAZİN ÖLÜMÜ /	117
HAZRETİ ÖMER VE BEYTÜLMAL EMİNİ /	118
DÖRT HALİFE /	119
HAZRETİ OSMAN DİYOR Kİ... /	120
EVE GİRİP ÇIKMANIN ADABI /	120
KALBİN ŞIFASI /	121
İSMÂİL-İ RÛMİ HAZRETLERİNİN BİR KERÂMETİ /	122
ÜÇÜNCÜ MUSTAFA’NIN BİR DÖRTLÜĞÜ /	123
YAMALI AYAKKABI GİYEN EDEBİYATÇI /	124
İŞTE DOSTLUK BUDUR /	125
EYLÜL HÜZNÜ /	125
İMAM-I ŞAFİÎ HAZRETLERİ /	126
“AĞLA OĞLUM AĞLA!” /	128
FATİH SULTAN MEHMET VE İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ /	131
YAZARIN KALEMİ VE HAMALIN YÜKÜ /	132
HANGİSİ GALİP BELLİ DEĞİL /	133
HARAP MABEDLER /	134
TÜFENKÇİBAŞI TAHİR PAŞA /	135
YAZ İKİNDİLERİ /	137
DUT AĞACINDAKİ HAFİZ /	138
ÇERKEZ HASAN /	139
AHTERİ SÖZLÜĞÜ /	141
ÜÇ RIZA /	144
YAZAR MI MUHARRİR Mİ? /	145
ŞEYHÜ’L-MUHARRİRİN /	146
KALEMİ TAÇLANDIRAN ADAM /	146
DELİ NİZAM /	147
LÜGAT-I NACİ /	148
MUALLİM CEVDET’İN KİTAP MERAKI /	149
MAHMUD ESAD EFENDİ /	150
KİTAP BAYRAMI /	152
KAYBOLAN ÇUVAL /	153
SEYYİD MUHAMMED ŞEFİK ARVASI /	154
ÇELEBİLERİMİZ /	154
“HADİS HAFIZI” ŞEYH AHMED SİYÂHÎ /	157
DEMİR HAFİZ /	160
LÂTİF BİR FIKRA /	161

HAREKET ORDUSU VE ABDÜLHAMİD /	161
MAVİ DEFTERDEN NOTLAR /	163
KANUNİ'NİN İSPANYA KRALINA YAZDIĞI NÂME-İ HÜMAYUN /	164
ZİYA PAŞA DİYOR Kİ... /	165
SERVER DEDE'NİN SIRRİ /	165
MENDERES'İN DRAMI /	167
TELİFAT ve TELEFÂT NEDİR? /	172
TAHİRÜ'L-MEVLEVİ VE KIRKOR EFENDİ /	173
BEYKOZ'DA BİR ÇEŞME /	177
MEYYİTZADE /	179
OSMANLI İHTİŞAMI /	181
KAPIDAN GERİ ÇEVİRİLEN PADİŞAH /	184
MECLİS ÂDÂBİ /	185
SULTAN REŞAD KOSOVA'DA /	186
OSMANLI'YI YÜCELTEN SIR /	190
ŞEMSEDDİN-İ SİVASİ /	192
ADAM YUTAN MİNARE /	195
KOYUN BABA /	196
İSLAM'IN MÜDAFAASI /	199
PABUCU DAMA ATILDI /	202
HOŞAFIN LEZZETİ /	204
YAN TUTAN PAŞALAR /	205
ÇOBANLIĞA İMRENEN ŞEYHÜLİSLAM /	205
TERCÜME CİNAYETİ /	207
İSMİN SONUNA GELEN "İT" /	207
KİTAP AŞKI /	208
ZİNDANDAN BİR SES /	208
MEVLÂNÂ EBULKELÂM /	210
SULTAN REŞAD'IN DUASI /	213
BUNDAN BÜYÜK KERÂMET OLUR MU? /	214
MEVLEVİ ZARÂFETİ /	215
KİM NE ÇALİYOR? /	216
DÜNYA BU /	216
KURU KALABALIK /	217
PADİŞAHIN HAZİN ÖLÜMÜ /	217
FAZIL AHMED PAŞA VE ŞEYHÜLİSLAM /	218
PALABİYİK MEHMED EFENDİ /	219
AYAKLI KÜTÜPHANE MEHMET EMİN EFENDİ /	220
YANLIŞ KULLANILAN KELİMELER /	221
DÜNYA RAHATI /	221
BEYAZIT'TA BİR VELİ /	222
TEMCİT İLAHİSİ /	225

TACİZADE CAFER ÇELEBİ /	226
İLİM VE SERVET /	229
İŞTE İSLAM TERBİYESİ /	229
EZAN HASRETİ /	230
MEVLANA DİYOR Kİ... /	231
HORASAN'IN KÖPEKLERİ /	232
SATIRDAN SATIRA /	233
SİNEK NEYE YARAR? /	233
MESNEVİ BAHÇESİNDEN BİR DEMET /	234
GAFİL ALLAH DEYİNCE... /	235
MİSVAK DİŞLERİ TEMİZLER FAKAT... /	236
İLİM VE EDEP /	237
YALAN VE İFTİRA /	238
ÂLİM PAŞALAR /	238
MEDİNE İKLİMİ /	240
NÂBÎ DİYOR Kİ... /	241
GÜL KOKUSU /	242
NEF'İ DİYOR Kİ... /	242
SON MESNEVİHANIN RÜYASI /	243
AĞZINDAN ALEV SAÇAN ŞAİR /	244
İNEK SÜRESİ OLUR MU?.. /	245
BÜYÜK İSKENDER İLE DİYOJEN /	246
YARIM KALAN EZAN /	247
RESSAM, CAMİNİN KUBBESİNİ DELMEK İSTİYİNCE /	248
ÖMRÜMÜZÜN BİR YILI /	249
ŞEFİK BEY'İN CEVABI /	249
İKİNCİ MAHMUD'UN TALAŞI /	250
İSLAM'DA İLK HAPİSHANE /	254
ŞAİR EHLİ /	255
ŞİDDETLİ BİR KİTLİK /	256
DEVAMI OLMAYAN ÜÇ ŞEY /	256
RATİP BEY NASIL KAYBOLDU? /	257
SABİR /	257
DAMITILMIŞ SÖZLER /	258
"KİTAB-I MESNEVİ" /	259
ÇAL ÇOBAN ÇAL /	260
HIRSIZ ELİ BOŞ GİTMESİN DİYE?.. /	262
EKREM HAKKI AYVERDİ,	
İBNÜLEMİN MAHMUD KEMAL VE AYASOFYA /	263
BUYURUN CENAZE NAMAZINA!.. /	265
UNUTULAN BEBEK /	266
SARAY FACİASI /	267

SON DURAK / 268
ZEKÂSİ KAŞINAN ÇOCUK / 269
TAŞ KALBLİ VALİ / 271
ÇEKMECEDEN NE ÇIKTI? / 271
HASTALIK SEBEPLERİ / 271
HAŞMET BAĞDAT DEFTERDARI OLUNCA... / 272
ADANALI ZİYA VE CİĞERCİ / 273
HEYKEL GÜZELDEN ANLAMAZ / 273
MANEVİ EMİRLE YAZILAN KİTAP / 274
FİLE BENZETİLEN DIŞIŞLERİ BAKANİ / 276
BOZUK BASKILI KİTAPLAR / 277
ŞAM'IN KİRAZİ / 278
EVLİYA HOCANIN EŞKIYA KARISI / 280
SAİD PAŞA'NIN OBURLUĞU / 281
ŞU BİZİM KANUNLAR / 282
NE İDÜĞÜ BELİRSİZ BAKAN / 283
İHTİFALCİ ZİYA BEY / 284
ŞEYHÜLİSLAMIN FENERİ NASIL SÖNDÜ? / 285
KÖSENİN SAKALI OLSAYDI... / 286
"MECELLE BİR ŞAHESERDİR!" / 287
KARGALAR VE BÜLBÜLLER / 289
HİCİV ZEHİRLİ BİR OKTUR / 290
GİRİT VE TİRİT / 291
MEZARLIK GÜRÜLTÜ YERİ DEĞİLDİR / 292
TÜRK KİRPİLERİ / 293
MEZARDAN SESLER YÜKSELİNCE... / 294
MİNAS EFENDİ'NİN GEMİSİ / 295
SAÇLAR AĞARINCA... / 296
LEYLÂ İLE MECNÛN / 297
BİR İHTİYARIN BÜYÜK İSKENDER'E VERDİĞİ DERS / 297
LAHANA YAPRAĞINDAN ÇADIR / 298
MAKTUL ŞEYHÜLİSLAMLAR / 300
YAZI MAKİNESİ GİBİ HATTAT / 303
AHMAK BAHÇIVAN / 304
ZÜBEYDE HANIM / 305
TABUTUMUN TAHTASI / 306
GÜZEL SÖZLER / 309
CAMİDEKİ REKTÖR: EROL GÜNGÖR / 309
MUALLİM CEVDET'İN GÖZYAŞLARI / 312
MESNEVİ MÜTERCİMİ ABİDİN PAŞA / 314
KADIN, SAHHAFLA YÜZLEŞİNCE... / 315
BEŞİKTAŞLI HATTAT / 316
FATMA ALİYE HANIM VE ESERLERİ / 317

BİR HATTATIN MEZAR TAŞI

Osmanlı mezarlıkları uhrevi güzellikleriyle sadece Müslümanları değil, bazı Avrupalı seyyahları da etkiliyordu. Başta Piyer Loti olmak üzere birçok Batılı yazar için İstanbul mezarlıkları, büyük bir milletin tarihi zenginliğini gözler önüne seren, İslâm imanının taşa yansıyan tezâhürlerini ortaya koyan uhrevî mekânlardır. Belirtmek gerekir ki, mezar taşlarındaki yazılar sadece içinde yatan şahsın kimliğini ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda hat sanatının güzelliklerini de sergiler. İşte bunlardan biri de Kayışzade el-Hac Osman Efendi adındaki hattatın mezartaşdır.

“Son Hattatlar” yazarının verdiği bilgilere göre, Burdurlu Osman Nuri Efendi, özellikle nesihle büyük bir maharet kazandı. Hayatını Mushaf-ı Şerif yazmaya adadı. Bu vadide öyle bir gayret gösterdi ki, yüz altı Kur’an-ı Kerim yazmanın şerefini kazandı. Kitab-ı Mübin’in şefaatinin hak etti. Yüz yedinci nüshayı cennet-i alâda tamamlamak üzere Milâdi 1894, Hicrî 1311 yılının Ramazan ayının dördüncü gecesi, teravîh namazını kıldırırken beka âlemine intikal etti. Merkez Efendi kabristanına defnedildi. Kabrinin kitabesi şöyledir:

“Yüz yedinci Mushaf-ı Şerif’ini Sûre-i Yusuf’daki ‘Ersilhü maanâ ğaden yertağ’ âyet-i kerimesine kadar tahrir eden ve teravîh namazını kıldırırken rûkû esnasında vefat eden meşâhir-i hattat ve muallim-i sibyardan Burdurî el-Hac Osman Efendi’nin rûhiçün rızâen lillah Fâtîha, Ramazan 1311, yevmi Pazartesi.”

KİTAP BASILMAZ TAB' EDİLİR

Osmanlının son zamanlarında doğup Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşayan, tahsilini bu arada tamamlayan, bir nevi geçiş döneminin temsilcisi olan öyle insanlar vardır ki, bu İstanbul Efendileri konuştukları zaman ağızlarından bal akardı, hâzirûn hayran hayran kendilerine bakardı. İşte bunlardan biri olan Neyzen Halil Can da eski kültürümüzün ve mûsikîmizin seçkin temsilcilerindendi.

Halil Can, bugünkü ilâhiyat fakültelerinin “Yüksek İslâm Enstitüsü” adı altında eğitim verdiği yıllarda İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü’nde dini mûsikî hocalığı yaptı. Halil Can Bey, son derece edebi bir lisanla konuşur, itinayla seçtiği kelime ve cümle harcıyla mânâ hazinesinin duvarlarını örerd. Ders anlatırken konuşma densizliğinde bulunan talebesini, nev’i şahsına münhasır üslûbuyla ikaz eder, “Evlâdım, silsile-i kelâma sekte verme” derdi.

Ona göre kitap basılmaz, tab’ edilirdi. Sonunda “hâne” bulunan rezalet yuvası basılırdı, ama bir ilim ve kültür hazinesi olan kitabın tab’ edilmesi gerekiyordu. Halil Can’a göre, kitabın okunmaya hazır hale geldiğini belirtmek için “Eser, kisve-i tab’a büründü” demek icab ediyordu.

Hazret bugün hayatta bulunsaydı da, adının baş tarafında “Prof.,” “Doç.” gibi unvanlar taşıyan -sözüm ona- bilim adamının “yapıtındaki yaşamsal konuların içeriğine” şahit olsaydı, verecek “yanıt” bulamaz, herhalde kahrından ölürdü.

Öyle Bir Neyzen ki...

Merhum Kemal Edip Kürkçüoğlu, Neyzen Halil Can Bey’den şu satırlarla söz ediyor:

“Bizden ayrılan, hepimizi yetim bırakan üstadımız uzun zamandan beri esîr-i firâş idi; lâkin kendisi kalbindeki sağlam îmanla, fâniliği anlayan irfanla, dervişâne itmînânla âzâde-i telâş idi. Hazreti şahsen otuz şu kadar yıldır tanırdım. Sevimli sîmâsını Ulu Mevlânâ’nın müşahhas timsâli sanırdım.

‘Allah’ın gerçek dostu’ demek olan Halil isminin tam müsemması bir insandı. Kemal mertebesinde ehl-i irfandı. Mevlevî Ahmed Celâlüddîn ve Ahmed Remzi Efendilerden, hattat ve neyzen Emin Dede’den, Ahmed Avni Bey’den feyiz almış, onlardan bizlere yâdigâr kalmış mübarek bir candı. Son aylarda çektikleri ‘el-belâ li’l-velâ’ sırrından gelen bir manevî imtihandı.

Cennetmekân Halil Can, Allah dostlarının samimi dostu, Resûlullah düşmanlarının müsamaha tanımaz düşmanıydı. Aynı zamanda millî ve dinî mûsıkîmizin hakiki üstadı idi. Hafızası paşa biçilmez cevherle dolu bir hazîne, sînesi hakayik ve dekayika ma’kes olan sırlı bir âyine idi.

Şeb’i Arûs ihtifallerinin bir incisi, neyzenler câmiasının saf birincisi idi. Batı’nın müzik otoriteleri onu bizden fazla takdir ederler, müşkillerini çözmek için huzuruna uçarak gelirlerdi. Ordumuzda yarbaylık rütbesine yükselmiş, varlığıyla pâyesini kat kat yükseltmiş olan Eczacı Halil Can Bey’in sohbetleri, ilaca çevirdiği reçeteler kadar devakâr, kendisi klâsik mûsıkîmizde İtriler, Kutb-ı Nayîler nazîri bir nevâkâr idi. Biri iki; kargayı bül-bülün teki gören idarecilerin hatası yüzünden ayrıldığı İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü’nde on bir yıllık öğretim üyeliği sırasında yüzlerce gence rehber olmuştu.

Üstad Halil Can, o büyük insan, bir güneşti, battı; bir değerdî, bitti; Halil Can bir umuttu, söndü. Halil Can ezelden yöneldiği Allah’a döndü.

Allah’ım! Mübarek kabri nûrunla dolsun! Aziz rûhu senin inâyetine, sevgili Resûlünün siyânetine, başta Cenâb-ı Mevlânâ olmak üzere cümle velilerin himmetine mazhar olsun.”

GÜL GİBİ CAMİ

Osmanlılar zamanında İstanbul’a gelip “Dersâadet”i gezen seyyahlar, bu İslâm başkentinde gördükleri güzellikleri, nezaket

ve zarâfet örneklerini, can ve mal emniyetini anlata anlata bitiremiyorlar. Ezanlar okunduğu zaman esnafın dükkânlarını açık bırakarak camiye koşmalarını büyük bir şaşkınlıkla dile getiriyorlar. Köşe başlarında bulunan sadaka taşlarından ihtiyaçlarını giderecek miktarı alıp gerisine el sürmeyen fakir, fakat asıl Müslümanların ruh terbiyesini olanca hayranlık duygusuyla naklediyorlar.

Dün öyleyken bugün niçin böyle olduk? İşte bütün mesele bu sorunun cevabında gizleniyor. Osmanlı medeniyetinin diğer mîmârî eserlerini bir tarafa bırakalım, sırf camileri ayrıntılı olarak incelediğimiz zaman o devirde, hükümfermâ olan ihtişam karşısında gözlerin kamaşmaması mümkün değildir.

Evliya Çelebimiz ünlü seyahatnâmesinde Edirne'yi anlatırken, şehirde bulunan camilerin birçoğunda, namaz esnasında safların arasına gül serpiştirildiğini belirtiyor. Bu güllerin ayak kokularını gidermek için kullanıldığını söylerseniz, işte o zaman lâfî ayağa düşürmüş olursunuz. Unutmayalım, gül bizim kültürümüzde cennet kokuları saçan mübarek bir çiçektir. Bakınız Yunus Emre'miz gülü, nasıl gülümsetiyor:

*Salınır Tübâ dalları
Kur'an okur hem dilleri
Cennet bağının gülleri
Kokar Allah deyû deyû*

Bakarken gözlere, akarken sulara, kokarken güle, öterken bülbüle "Allah!" dedirten bir medeniyet ne muhteşemdir yâ Rabbi!...

İSTANBUL'UN ÜÇ DÜŞMANI

Son Osmanlı hanımefendilerinden Münevver Ayaşlı, "İstanbul'un üç büyük düşmanı bulunmaktadır. Bunlar da zelzele, belediye başkanları ve yangın" diyor. Zelzelenin ne büyük bir

felâket olduğunu son büyük depremle çok iyi anladık. Sürekli sallanan dünyamız, Kudret Eli'nin bizi asla boş bırakmadığını ihtar ediyor. Tarih şuurundan yoksun ve mîmârî estetikten bihaber belediye başkanlarının ise, bu güzelim şehri ne hale getirdiklerini en dramatik sahneleriyle öğrenmek istiyorsanız, dünkü güzel İstanbul ile bugünkü taş yığını karşılaştırmak yeterlidir.

Yangınlara gelince, o öyle bir faciadır ki anlatmak mümkün değildir. Eski ünlü gazetecilerden Burhan Felek “Yaşadığımız Günler” adındaki hatıra kitabında şair Üsküdarlı Talât Bey'in başından geçen bir yangın olayını kısaca şöyle dile getiriyor: Talât Bey, belli başlı eserlerini Meşrûtiyet'in ilk senelerinde toplamıştı. Fakat 1917'de mahallemizde çıkan bir yangında, bütün ömründe biriktirdiği para ile yaptırdığı güzel manzaralı dört katlı evinin, bir rüzgârlı havada güpegündüz yandığı sırada üst kattaki küçük odasında bulunan eserlerini kurtarmak mümkün olmadı. Bu yangın Talât Bey'i mânen ve maddeten yıktı. Bu yangın dolayısıyla duyduğu üzüntüyü şu beyitle dile getirmişti:

*Evimin yandığına yanmadım ammâ Talât
Yandı bin beyt-i metnim ona pek çok yanarım*

Buradaki “beyt” kelimesinin aynı zamanda “ev” anlamına geldiğini de belirtmiş olalım.

Padişahın Ödüllendirdiği Şair

Söz Üsküdarlı Talât Bey'den açılmışken, onun Abdülhamid Han tarafından nasıl ödüllendirildiğini de -Refi' Cevad Ulunay'dan naklen- anlatalım:

İkinci Abdülhamid kalem erbabına çok yardımda bulunmuştu. Sürgüne gönderdiği zaman, mutlaka bir memûriyete tayin ederdi. Kendisine verilen kasîdelerden çok, düşüncelerini ifâde eden yazıları severdi. 1904-1905 yılları arasında meydana gelen Rus - Japon muharebesinde, Rusların hezimete uğraması üzerine

Üsküdarlı Talât Bey uzun bir manzûme yazmış ve Rusların hava yumuşadığı zaman son darbeyi yiyeceklerini tahmin ve temenni ederek bir cinas yapmış, şöyle demişti:

*Ey Rus! Çözülün hele bir kerre şu donlar
Elbette sever silsileni, korkma Japonlar!*

Manzûmeyi İkinci Abdülhamid'e okumuşlar. Çok hoşlanan padişah, Talât Bey'e 300 altın göndermişti.

Namık Kemal'in Cevabı

Refi' Cevad'dan bir fıkra daha nakledeyim:

“Ali Ferruh'un çok sevdiğim ve iltifatlarına mazhar olduğum babası komşum Reşat Paşa anlatmıştı:

Bir gün sandalla Üsküdar'a geçiyorduk. Sandalda Ziya Paşa, Nuri Bey, Namık Kemal, Deli Hikmet ve ben bulunuyordum. Şemsipaşa kıyılarında hatırı sayılır bir fırtına çıktı. Sandal sallanmaya başladı. Namık Kemal telâşlandı. Sandalcının teminatına rağmen büyük şair telâşlı bırakmayınca Deli Hikmet:

– Be Kemal, ne tatlı canın varmış! Batarsak batalım, ne olacak sanki? dedi. Namık Kemal şu cevabı verdi:

– Ayol, ben canım için telâşlanmıyorum. Sandal batarsa, efkâr-ı umûmiye (kamuoyu) boğulacak! Onu düşünüyorum!...

SAĞLIĞIN ESASI

Acem padişahlarından biri, Peygamberimiz'in huzuruna hâzık (mesleğinde başarılı) bir hekim göndermişti. Hekim yıllarca Arap diyârında kaldı. Kimse -denemek için bile olsa- gidip ilâç istemedi. Herhangi bir tedavi için başvuran olmadı. Hekim bir gün Hazreti Peygamber'in yanına geldi:

– Beni ashabın tedavisi için göndermişlerdi. Ama bunca zaman iltifat eden olmadığı için görevimi yapamadım, diye şikâyetinde bulundu.

Peygamberimiz buyurdu ki:

– Bunların bir âdeti vardır: İyice iştahları gelmedikçe bir şey yemezler; henüz iştahları kesilmeden de yemekten kalkarlar. Hekim:

– İşte sağlığın esası budur, dedi ve saygıyla yer öpüp gitti.

YAVUZ SULTAN SELİM'İN KAFTANI

Türk Tıp Tarihi Kurumu'nun yayımladığı “Menâkıb-ı Süheyl Bey” adındaki küçük, fakat kıymetli eseri karıştırırken Hoca'nın Osmanlı padişahlarını değerlendiren ilginç bir yazısına rastladım. Merhum, Yavuz hakkında şunları not etmişti:

“Yavuz Sultan Selim Han, hem gazûp hem de âlimleri seven bir padişah. Mısır seferine giderken İbn-i Kemal'i yanına almıştı. Su birikintisi olan bir yerden geçerken büyük bilginin atı, Yavuz'un beyaz kaftanına çamur sıçratmış. İbn-i Kemal üzülmüş, öfkeli padişahın gazabına uğramaktan korkmuş. Fakat Yavuz 'Bu çamurlu kaftanı muhafaza edin, ölünce sandukama örtün' diye emir vermiş.

Ben bunu duyunca Yavuz'un türbesine gittim. O zaman bir inanç vardı. Yavuz'un türbesini ziyaret eden kimse işsizse iş bulur, işi varsa kaybedermiş. O sıralarda üniversite karışıklı. Türbeye giremedim. Çamurlu beyaz kaftanın, sandukanın üzerinde olup olmadığını türbedara sordum. Olayı bilmiyordu, ama beyaz kaftanın örtülü olduğunu söyledi. Yavuz, sert ve müsamahasız bir padişah olduğundan onun devrinde aileler yaramaz çocuklara 'Allah seni Sultan Selim'e vezir yapsın' derlermiş.

Ali Nihat Tarlan, Mükrimin Halil Yınanç ve ben Fatih kütüphânesinde çok çalışırdık. Ali Emiri Efendi gelip köşeye oturduğu zaman Tarlan Farsça, Mükrimin Halil tarih, ben tıp

tarihi kitaplarımızı kapatır, onu dinlerdik. Bağırarak konuşurdu. Yoldan geçenler merakla bize bakarlardı.”

SADİ DİYOR Kİ...

Çocukluğumda pek sofuydum. Daima geceden kalkardım. Zahitliğe ve perhize çok düşkündüm. Bir gece babamın yanında oturuyordum. Gözlerimi hiç yummamış, elimden Kur'an-ı Kerim'i bırakmamıştım. Etrafımda bulunan birtakım insanlar ise uyuyorlardı. Babama, “Şunlardan biri başını kaldırıp da iki rekât namaz kılmıyor, ölü gibi yatıyorlar!” dedim. Babam şu cevabı verdi:

“A oğul, el âlemin dedikodusunu yapacağına keşke sen de uyu-saydın!”

Evet, sürekli başkalarıyla uğraşanlar, kendileriyle meşgul olma-ya vakit bulamazlar.

KALEM AĞLAR KİTAP GÜLER

Eli öpülecek kimselerin başında anaların, babaların, hocaların ve diğer büyük zatların geldiğini hepimiz biliyoruz. El öpmek bir saygı ve hürmet ifadesi olduğuna göre bu asil duyguyu insanın dışında bazı varlıklar için de öne çıkarmak söz konusu olabilir. Ve böyle hareketler genellikle zarâfet örneği olarak kendini gösterir. İşte birkaç nümûne:

Meşhur müverrihlerimizden Abdurrahman Şeref Bey'in “Tarih Müsahabeleri” isimli eserinde naklettiğine göre, Bağdatlı şairlerden bir zat, Şeyhülislâm Arif Hikmet Bey'e bir kasidesini gönderir. O da aynı zata, bir çubuk takımı yollar. Cevap olarak da şu zarif cümleyi yazar: “Kasîdenizi o kadar beğendim ki, ağzınızı öpmek istedim. Mesâfenin uzaklığı engel olduğundan, bu görevi çubuk takımına havale ediyorum!”

Bir gün Süleyman Nazif, “İstikbal” dergisinin koleksiyonu hakkında bilgi almak için İbnülemin Mahmud Kemal Bey’e gider. Üstadı devlethâne de bulamayınca melûl mahzun geri döner. Daha sonra kendisine kısa bir tezkire yazar ve duygularını şu cümle ile dile getirir:

“Emin Feyzi Bey’le çarşamba günü devlethâneye geldim. Fakat o gün ayak öpmeye imkân olmadı. Kapının eşiğini öptüm ve gittim!”

Bir gün Cağaloğlu’nda hattat Süleyman Berk Hoca ile karşılaştım. Elinde bulunan bir deste kamyş kalemin arasından birini uzatarak: “Hocam, işte hattat Hâmid Bey’in kalemi!” dedi. Dayanamadım, ben de o mübarek kalemi öptüm. Yıllar önce Sirkeci’deki bir han odasında kendisini de ziyaret etmiş, kalemi âdeta konuşuran o mahâretli eli de bûs etmişim.

Ney, neyzenin dudağında inlediği, istidat sahibi bütün kulaklar bu lâhûtî sesi zevkle dinlediği gibi, kalem de hattatın elinde bir nur sütunu haline gelir, işte o zaman asıl ihtişamını kazanır.

Kaleme izafe edilen bu kudsiyet hiç şüphesiz ki ilhâmını onu tutan elden alıyordu. Eskiden “güzel yazı” dersine yeni başlayacak talebeler, hattatların pîri Şeyh Hamdullah’ın Karacaahmet’teki mezarına giderler, iki parmak kadar toprağı elleriyle kazarlar, kalemlerini büyük bir saygıyla buraya gömerler, aradan bir cuma gecesi geçince, yazı âletlerini gömdükleri aynı yerden çıkarırlar, ondan sonra “Bismillah!” derlerdi.

Hattatların mezar toprağındaki iksiri, daha fazla teksir eden şu hareket, aslında kalemin ulviyetini, yazının kudsiyetini canlı bir tablo gibi gözler önüne seriyor.

Mürekkep de gözyaşı gibi “mübarek” olduğu için, bir gönül ehli şöyle demiş: “Kalem ağlarken, kitap güler!” Adını bilemediğimiz bir şair ise, kalemin akıttığı bu gözyaşını feryâda dönüştürüyor ve onu şöyle inletiyor:

*Kalem feryâd eder, ağlar mürekkep
Beni câhil eline verme yâ Rab!*

Eşref Diyor ki...

*Kahr için hasmını bir ra'd-ı kazadır kalemim
Mahveder zâlimi püsküllü belâdır kalemim
Karşısında nice erbâb-ı denâet titrer,
Hâkim-i mahkeme-i hükm-i cezâdır kalemim
Çok mu alçaklara âlemde çalarsam galebe,
Elde bayrak gibi ihsân-ı Hüdâ'dır kalemim
Sihribâzân-ı cihâna kesilir bir ejder,
Sanki Eşref, yed-i Mûsâ'da âsâdır kalemim*

“ŞEHİDİN BABASI”

Etrafınıza şöyle dikkatli bir gözle bakar; eşler, dostlar, akrabalar arasında konuşulanlara kulak verirsiniz hep şikâyet, hep yakınma dinlersiniz. İlk rast geldiğiniz adamcağıza “Beybaba, çoluk çocuk nasıl?” diye bir soru yöneltirsiniz, muhatabınız “Bir dokun, bin âh dinle kâse-i fağfûrdan” sözünü hatırlamışçasına âdeta bir dert kûpü kesilir, inledikçe inler, tabii ki siz de dinledikçe dinlersiniz.

Babaların ve anaların bu türlü şikâyetlerinin büyük bölümünü -hiç kuşkusuz- onların çocuklarından gördüğü ilgisizlik, evlâtlarından memnuniyetsizlik oluşturuyor. Ana baba evlâdı için canını verir, oysa evlât, bırakın canını, malını bile vermez. İşte bundan dolayıdır ki, “Baba oğluna koca bir bağ bağışlamış, oğlu babasına bir salkım üzüm bile vermemiş!” denilmiştir.

Evet, durum bundan ibaret olmasına rağmen biz yine de bir sır verelim ve onunla anaları babaları teselli etmeye çalışalım:

Efendim, anaların babaların çocuklarına karşı aşırı muhabbet beslemelerini, onların ise nisbeten ilgisiz kalmalarını, yeteri kadar alâka göstermemelerini normal karşılamak gerekiyor. Çünkü ilk babamız Hazreti Âdem ile ilk annemiz Hazreti Havva'nın bizim

gibi anası, babası yoktu. Dolayısıyla onlar bütün muhabbetlerini, sevgilerini çocuklarına vermişlerdi. Bu muhabbeti ikiye bölüp yarısını kendilerine takdim edecekleri babaları ve anaları mevcut değildi. İşte işin sırrı burada kendini gösteriyor ve bu ilâhî kanun o gün bu gün, hükmünü icra ediyor.

Genç kardeşim sen de baba şefkatinin ne demek olduğunu biraz olsun anlamak istiyorsan, büyük edibimiz Süleyman Nazif Bey'in "Şehidin Babası" adıyla kaleme aldığı nefis mi nefis hikâyeyi okuman gerekiyor.

PADIŞAHIN BÜTÜN SERVETİ

Sultan İkinci Murad, Şubat ayının oldukça sert bir gününde yaptığı gezi sırasında üşüterek hastalanmıştı. Hünkâr salonuna serilen bir yataкта yatıyordu. Devlet erkânından ayrı kalmamak ve işleri iyi yürütebilmek için, haremde yatmayı kabul etmemişti. Böyle istirahat halindeyken çeşitli hatıralar gözünde canlanıyordu. Bu yüzden mutluluk, hüznün ve keder bulutlarının arasında dolaşıyordu. Padişah sabaha karşı ağırlaşmaya başladı. Sabah bütün beyleri ve paşaları yanına çağırdı. Paşalar geldikten sonra Sultan Murad Han'ın bakışları vezir-i azam Halil Paşa'nın üzerinde durdu:

– Paşa oku. Beyler ve paşalar hazeratı dahi dinlesinler!

Halil Paşa, İkinci Murad'ın ötekiler gelmeden önce kendisine verdiği, yıllar önce kaleme alınmış vasiyetnâmesini saygıyla koyundan çıkardı. Öpüp başına koyduktan sonra okumaya başladı:

– Tahtın vârisi şehzâde Mehmed (Fatih)'dir. Onun başlıca vazifesi Konstantiniyye'yi hocaları, beyleri, paşalarıyla fetheylemektir. Ona tecrübeli vezir-i azâmım Halil Paşa'yı vâsi tayin eyledim. Cümle vezirim, beyler ve paşalar şahid ola... Mezarımın toprağına daim rahmet yağa... Bütün servetim parmağımdaki yüzük, irtihalimde (vefatımda) satıla ve parası bitinceye kadar baş ucumda Kur'an okutula..."

Halil Paşa vasiyetnâme'yi okuyup bitirdiği sırada orada hazır bulunanlar, Sultan İkinci Murad Han'ın rûhunu teslim etmek üzere olduğunu gördüler.

İLK İSLÂM ÜNİVERSİTESİ

İslâm, fertlere beşikten mezara kadar ilim öğrenmeyi emreden ilâhî bir nizamdır.

Daha bu din yeni yayılmaya başladığı devirde Medine'de kesif bir ilmî çalışma hayatı başlamış, bir taraftan İslâmî gerçekler ve yeni "dünya görüşü" halk tabakalarına aktarılmaya çalışılırken, bir yandan da ilk İslâm üniversitesi olan Suffa'nın temeli atılıyordu.

Suffa denilen yerde kendilerini tamamen ilme adanmış idealist Müslümanlar toplanmıştı. Bunların sayısı o günün imkânsızlıklarına rağmen 400'e yaklaşmıştı. Yatılı bir okul durumunda olan Suffa'daki talebelere, en büyük maddi ve manevi destek Hazreti Peygamber'di. Efendimiz her şeyini onlarla paylaşıyordu. Kızı Fâtıma, muhterem babasından kendisine yardım edecek bir köle satın almasını istedi. Hazreti Peygamber ona şöyle dedi:

– Ben Suffe ehlinin midisini boş bırakmak pahasına sizin istediğiniz şeyi veremem!

Bazılarının ihtiyaçlarını odun kesmek ve su taşımakla karşıladıkları bu üniversite mensupları arasından, İslâm'ın büyük sîmaları çıkmıştır. Büyük hukukçu İbn-i Mes'ud, büyük âlim Abdullah bin Ömer, Bilâl-i Habeşî, İranlı Selman, Ebû Hureyre bunların başında gelmektedir.

FÂTİH HÂKİMİN HUZURUNDA

Evliya Çelebi şöyle anlatıyor:

Fatih bir hiddetli padişah idi. Mimarbaşıya çıkışıp: "Benim camimi niçin Ayasofya kadar yüksek yapmadın? Bir Rum hara-

cı değerinde olan sütunlarımı kesip camii alçak ettin?” dedi. Mimarbaşı da: “Padişahım! İstanbul’da zelzele çok olur, zarar görmesin diye iki direği üçer zira’ kesüp Ayasofya’dan alçak ettim” deyüp af diledi. Padişah: “Özrü kabahatinden büyük” deyüp affetmedi, iki elini bileklerinden kesti.

Ertesi gün mimarbaşı İstanbul mollasına gidip Fatih’i şikâyet etti ve duruşma istedi. Molla Hazretleri derhal kâhyasını Fatih’e gönderip mahkemeye davet etti. Fatih, şeriatın emridir deyip ferâcesini giydi. Kemerine bir topuz soktu. Mollanın huzuruna vardı. Selâmdan sonra oturmak üzere iken Molla Hazretleri: “Oturma padişahım, hasmınla beraber durup murafaa olun” dedi. Mimarbaşı da yanına gelip sorguya çekildikde: “Ben sultanımın mîmarı idim. Camisini yapıyordum. “Benim camimi alçak eyledin, iki direğimi kestini!” diyerek iki elimi kesti. Beni geçimimden mahrum etti. Çoluk çocuğumu geçindirecek kudretim kalmadı. Emir şeriatındır” dedikde Molla Hazretleri: “Padişahım, bu adamın ellerini siz mi kestiniz?” diye sordu. Fatih de: “Bu adam benim bir Rum haracı değerinde olan iki direğimi kesip camimi şöhretsiz bıraktı. Onun için ellerini kestim. Ama emir şeriatındır!” dedi.

Bunun üzerine Molla Hazretleri: “Beyim, şöhret âfettir. Caminin alçak olması ibadete mâni değildir. Senin taşın cevâhir dahi olsa kıymeti yine taştır. Ama hiddete kapılıp bu adamın haksız yere ellerini kesmişsin. Bu adam işten kalmış. Çoluk çocuğunu geçindirmek şer’an sana düşer. Ne dersin?” dedi. Sultan Mehmed de: “Emir şeriatındır” dedikde Molla Hazretleri: “Şeriatın emri budur ki, mimar dava etse şer’an sizin dahi eliniz kesilir. Şeratsız iş edenin, şeriat emriyle hakkından gelinir.” dedi.

Fatih; “Sultanım, devlet hazinesinden kendisine yeteri kadar maaş bağlayalım!” dedi. Molla, “Hayır, devlet hazinesine gadr etmek olmaz. Kabahat sizindir. Kendi maaşınızdan vermek gerekir” diye hükmeyletti. Fatih dahi:

“Yevmiye yirmi akçe vereyim, hakkını helâl eylesin” dedikde mimar başı razı olup helâlleştiler.

HAYAT FÂNİ ÖLÜM ÂNİ

Vakit nakittir, hatta ondan daha kıymetlidir. Ne yazık ki, bu kadar değerli olan “zaman” adındaki hazineyi hoyratça ve müsrifçe harcıyoruz. Halbuki bu sermayeden hissemize ne kadar düştüğünü bile bilmiyoruz.

Meselâ insanın ömrünü üç gün kabul edelim. Dün, geçmiştir. Yarının geleceği ise meçhuldür. Öyleyse ömrümüz, içinde bulunduğumuz bir günden ibarettir. Siz bu tasnifi üç saatlik bir zaman dilimini esas alarak da yapabilirsiniz. Ve bu dünyadaki sermayemiz sadece bir saatten ibarettir diyebilirsiniz. Bu bir saati bir dakikaya, hatta bir saniyeye bile indirebilir, böylece yine gerçeği dile getirmiş olursunuz.

Camları kapalı bir trende yolculuk eden kimse, mesafenin ne büyük bir hızla kısaldığını fark edemediği gibi, kalbi perdeli adam da ömür treninin, kabir denilen istasyona doğru nasıl bir sür’atle ilerlediğini görmek istemiyor.

Halbuki bükülen beller, yorulan eller, konuşmayan diller, solan güller, kırılan dallar, bozulan yollar zamanın hızla geçtiğini, ecel cellâdının an be an kelle biçtiğini, beşeriyetin yüzde doksanının âhret diyarına göçtüğünü gösteriyor.

Şair diyor ki:

*“Saatin çaldığı evkat değildir her gâh
Ömrün vakti geçtiğine eyler âgâh”*

Abdülhak Molla’nın şu beyti de saat ve zaman kavramına ışık tutuyor:

*Saatin rağbetine akli olan âr eyler
Âdemin ömrünün eksikliğin ihbâr eyler
Hâb-ı gafletle yatur subha kadar ahmak olan
İki saat oturup fikr eden kâr eyler.*

Şu iki mısra ise saatin niçin şefkatli bir dost olduğunu gayet veciz bir ifade ile açıklıyor.

*Yâr-ı müşfiktir çalar saat beni âgâh ider
Ömrümün her saati geçtikçe bir kez âh ider*

Küçük Ayasofya Camii'nin avlusuna defnedilen Kızlarağası Hüseyin Ağa'nın türbesinin duvarına yazılan şu beyit ise, bırakın insanı, dünyanın bile ömrünün bir saatten ibaret olduğunu kulaklara fısıldıyor:

*Saat-i vâhidedir ömr-i cihân
Saati tâate sarf eyle hemân*

Netice:

Hayat fâni, ölüm âni.

SUS MENHUS

Allah insana iki kulak, bir ağız vermiş. Bunun anlamı, iki dinle bir konuş demektir. Dilin ön tarafına dişlerden sur çekmiş; dudakları da, üstüne duvar gibi örmüş. Bunun mânâsı ise, dilin olur olmaz zamanlarda dışarı çıkmasını önlemektir. Demek ki az konuşmak, çok dinlemek esastır.

Şair Rıfkı Melûl Meriç, terbiyeli bir tibbiyeliyi ilk defa İbnül-emin Mahmud Kemal Bey'in Mercan'daki konağına götürür. Daha içeri adımını atar atmaz Hazret, genç ziyaretçiyi sîgaya çeker:

- Evlâdım, bir aşır veya ilâhi okur musun?
- Bilmiyorum efendim.
- Peki, herhangi bir mûsikî âleti çalar mısın?

– Hayır efendim!

– Madem bir hünerin yok, öyleyse bu meclise niçin geldin?

Tam bu sırada Rıfkı Melûl Meriç araya girer, zor durumda kalan gencin imdâdına yetişir:

– Efendimiz, bu delikanlı dinlemesini iyi bilir!

Üstad son sözünü söyler:

– Âferin! Boşboğazların cihanı velveleye verdikleri böyle bir zamanda “dinlemek” başlı başına bir meziyettir. Buyursun, otursun!

Üstad Ferîd Kam da herzevekîl bir geveze için şu kıt’ayı söylemiş:

*Artık kısa kes silsile-i güftârı
Hadden aşılıyor yâvelerin miktârı
Susmakta da bir başka belâgat vardır
Söz bilmez isen, susmayı öğren bâri*

HAYAT DÜSTURU

Hasan Basrî Hazretleri diyor ki:

“Dünya bir rüyadır, âhiret de uyanıştır. Ölüm de bir vasıtaadır. Biz karışık bir rüya içindeyiz. Kim ki nefsiyle mücadele ederse kazanır, ihmal ederse kaybeder. Sonunu düşünen kurtulur. Kendi nefesine ve hevasına uyarsa dalâlete uğrar. Yumuşak huylu olan kazanır. Korkan selâmeti bulur. İbret alan görür. Gören anlar. Anlayan bilir. Bilen iyi amel işler. Suç işlediğin zaman tövbe et. Pişman olduğun zaman, pişmanlığına sebep olan huyundan vazgeç. Bilmediğin bir şeyi sor. Hiddetlendiğin vakit kendine hâkim ol.”

BÖYLE SORUYA BÖYLE CEVAP

Önde üç tane eşek, arkada bir yaşlı kadın
 Arasından geçiyordu ekili tarlaların
 Oralarda dolaşan saygısı yok bir haşarı
 Rastgele gördü uzaktan geçiyorken katarı
 Sanki şeytanlık için kabarıp da coştı
 Kabaca bir şaka yapmak hevesiyle koştı
 Kadını zannederek köylünün en mankafası
 Dedi eğlenmek için: Bonjur eşekler anası!
 Demek ister gibi ben maksadını anlıyorum
 Yüzüne baktı kadın da dedi: Bonjur yavrum!
 Saçma söz söylememek âkil olan işidir
 Kötü söylerse kişi aksini derhal işitir.

Âkif'in Zekâsı

Bizde bunun en çarpıcı örneklerinden biri de Âkif'in hayatında tecelli eder:

Devrin züppe gençlerinden biri, gûyâ büyük şairimizle dalga geçmek ister, bilmemezlikten gelerek sorar:

- Beyefendi, baytar mektebinden mi mezundunuz?
- Evet, bir yeriniz mi ağrıyor?
- İşte “cevâb-ı sevap” buna denir...

KARINCA HUZURA VARINCA

Yakın zamanlara kadar, giden herkes görüyordu. Eyüp Sultan Camii'nin avlusunda, asırları arkada bırakan ağaçların altında, kanatları kırık, ayakları topal bir iki leylek, Mihmandâr-ı Resûlullah'ı ziyaret etmek için bu uhrevî beldeye gelenlere melûl